

ORDLISTE

Vårsøg 75 år

TEATRET VÅRT 2020

TE
ATRE
TVÅRT

ORDLISTE

Vårsøg 75 år

TEATRET VÅRT 2020

Denne «ordlista» er ei lita hjelp til publikum for å kunne forstå hans Hyldbakk sine tekster betre. Vi har her valt ut dikt av Hyldbakk brukt i framsyninga (ofte som songar). Andre tekstbrokkar i framsyninga som er henta frå brev og liknande er ikkje med i denne ordlista. Dette er ikkje ei fullgod omsetjing og heller ikkje ei godkjent ordliste i språkleg forstand; er du lingvist eller dialektvitar får du ha oss unnskyldt! Om du har spørsmål, rettingar, utdjupingar eller tips kan det sendast til marianne@teatretvart.no

Stor takk til Eva Mork som med sin dialektkunnskap og nære kjennskap til Hans Hyldbakk og området der han budde har hjelpt oss med dette arbeidet.

Tekst merka med **feit skrift** i venstre spalte er omsett/forklart i høgre spalte.

SOL BORTI HJELMA

Nei, sjå borti Hjelmen
kor vårsola skin.

No kjem ho **te** Bøvras

me' blenkjannes vin

som **verme** så godt borti **gardå**.

Og Hjel**mongann** dansa

og Hjel**mkånnå** ler,

og **bekkjin** dem venta se

mykje på **fer'**

te fylling og fest inni **farå**

No dansa han Tupp-Jens

på **tallå** sin kåt,

og **måsinn** kjem **siglann**

på solfager båt.

Det fløe så fint utme **strandå**.

Det gjel **innfor veggja**,

det **syte** på bås,

det **rasla e lenkjå**

og **rykkje ti lås**

frå alt som vil **fri se frå bandå**.

Ja, storveies e det

fær menneskebonn,

når vårsola blenkje

på fjellkvite **fonn**

og **synnåvinn søng oppi liå**.

Snart vakna ho **bøgda**

te sommar og fest.

Og den **så e ongdome**

han veit det **så vesst**

at innkvann han får innme siå.

til

med blenkjande vind (?)

varmar, gardane.

ungane

kona

bekken

ferde

til fyll og fest inni bekkefaret

hardtrampa møkk og strø

måsen kjem seglande

Det flør så fint ute med strendene.

innafor veggen.

rautar

raslar i lenkjene

rykkjer i lås

fri seg frå banda.

for menneskeborn

fonner

sønnavinden syng oppi liene.

bygda

til

som er ungdom

så visst

at einkvan han får inntil sida.

FRIDOMSVEGEN

Av trongen til sanning er fridomen runnen,
og vegen til rettferd er staka med blod.
I offer og arbeid vart framgongen vunnen
og vårsongen **løyst or det teiande to.**

utløyst av den stille grunn.

Når mørker og stormod tok alt i sitt velde,
og **møder** bad bøner på skjelvande kne,
da **tendest** ein dag ved den evige kjelde
i lyset frå kors og frå **autodafé.**

mødrer

tentes

(strafferitual under inkvisisjonen)

Dei store og kloke har aldri forstått det
at lyset kan **tendast** hjå dei som er små.
For dei som sat trygt i sin stordom på slottet
var visdomen **etla** til berre dei få.

tennast

tenkt

Og folket, dei små og dei trugne i **treden,**
vil vakte den fridom dei vann ved sin strid
og bygge sin heimstad i lyset og freden
til broderskaps tempel i komande tid.

(verbform av 'å trå')

FAMNTAK

Det **va** ein gong borti Øyagarå
han Ola Mela **va** stor på makt.
Det **va** den gongen dem **selt nå varå,**
så **veggemarken** ha ødelagt.
Å'n Ola jikk der så kry å **kaksinn**
å brei om bak
å **spor om einkvann va før å vaksinn**
å **stinn på tak.**

var

var

var, selde nokre varer
veggemarken (motten)

karsleg

bred om ryggen

spurte om nokon var klar og vaksen

og full av brytelyst.

Det **va kje mang så ha mo å fys'n;**

han va ein **røtull** han Olav Røv.
Men så fikk skippern, han By, **eit nysn**
om ein dem **vesst så va vant te prøv**.
Det va han Pe bortfrå Østbødala,
han Polla-Pe.
Men han **va tong å få overtala**
te by-nå te.

Han va kje slik han va stor på kjefta
å karravorin, han Polla-Pe.
Men han **va våvvin tå rette vefta,**
å inn'inn smågut he sli'n ne.

Å sistpå **vart det så'n ranga trøyå**
å ba'n te kom.
Å folke samlast å såg på **bøya**
å ga dem rom.

Det vart eit tak så det **braust** å braka
e ryggjetåla på baa to.

Han Ola Mela **va støgg te skaka,**
men Pollaguten **va gut så sto**.
Det **va så føten sto fast ni groinna**

så **markja** song.

Dem **braut å slo-på å aka oinna**
ein kvarsinn gong.

var ikkje så mange med
mot til å utfordre han
storvokst/grovlemma
vite om
visste om var vant til å prøve seg.

vanskeleg å overtale
Til å by på kamp.

og noko til kar
var vevd av rette tråden,
og ingen smågut har slått han ned.

blei det så han vrenge jakka
og bad han om å komme.
tildragelsen

(form av bryte)
i ryggtavla på begge to.

var fæl til å røske/riste
var gut som stod.
var som føtene stod
fast nedi grunnen
marka

Dei braut og slo og akte unna
kvar sin gong.

Han Ola Mela **vart våt e einnå**
 å **sprang se te så** ei sinna katt.
Men de jikk akkårat sommå rennå,

han mått oinn dobben så dikje skvatt.

Det e litt ilt å bli neåtvoinninn,
når'n e så sterk.
 Men **hawk fær hane bli allvæg *foinnin,**
når'n bli fær herk.

** foinnin betyr funne. Vi trur det her ut i frå samanhengen at det like gjerne skulle stått voinnin som betyr vunne/sigra.*

VÅRSØG

No skin de sol e høgste **Svealiå.**
No bli de vår, de kjenne e så vel.

De søng så tungt e alla dalasiåa,
å synnåvinn' han kjem å gjer me sel.

Når sommarn kjem da bli det fint e **bjellå**
Da ska e dit, å hør kår bekkjin søng

Å kliv te topps e brattast berjestellå

Å vea gras og tort å tågbergløng

E kjenne lokt tå gras kring alle haua

blei våt i enden
 sprang seg til som
 Men det gjekk akkurat
 på same måten
 han måtte under «dobben»
 så gjørma skvatt.

Det gjer vondt å bli vunnin nedåt
 når ein er så sterk.
 hawk for hane blir alltid overvunne
 når han blir for hissig.

VÅRLYD

i, Svealiene.
 No blir det vår,
 det kjenner eg så vel.
 Det syng så tungt i alle dalsider,
 og sønnavinden kjem og
 gjer meg tilfreds.

i fjella
 da skal eg dit, og høyre
 kor bekken syng
 Og klyve til topp i brattaste
 berghamrane.
 og vasse i gras og turt (plante)
 og tågberlyng.

Eg kjenner lukt av gras
 rundt alle haugar

å sola skin, **å bjøllåin** kling så kløkt.

Å tjønninn legg så blank der e ska lauva

Me berg ekreng, der e kainn sol me trøgt.

Å du, å du, **kår sårt å selt e stoinna**,
når sola skin frå kvite høgdå ned.

Da væt e vårn han e kje lenger oinna

at e får levva slik æn sommar te.

Da væt e vesst at bekkjin legg å venta

poinn kalle isa me så sval æn drekk.

Når hausten kjem **å sistkvellskløva henta**,
da ska e takk fær sommarn så e fekk.

**kløv = todelt bør som ein legg over ryggen på hest. Siste kveldskløva er avslutninga på seterlivet før hausten.*

KULTURSJÅ

Kultursjå

og **gjestebå**

det var i skulesalen.

Utstilling

av gamle ting

frå Arilds tid i dalen.

Alt var **skipa** for

at stakkarn skull bli stor

og æresterk

av **feders** verk,

som Anders sa i talen.

og bjøllene

og tjerna ligg så blank

der eg ska bade

Med berg omkring, der eg

kan sole meg trygt.

kor sårt og selt eg lengtar

da veit eg våren han er

ikkje lenger unna

at eg får leva slik ein sommar til.

Da veit eg visst at bekkane

ligg å ventar

under kalde isen med så

sval ein drikk.

og siste kveldskløva* er henta,

då skal eg takke for

sommaren som eg fekk.

KULTUR«SHOW»

gjestebod

laga

fedrars

Mykje stort
og forseggjort
det var å sjå på matta:

Kjerkelaup

og **ponsestaup**

så gammelkaran smatta,
rosemåla dall
og pengunglås som small,

sællarrinn

tå kujurskinn
med småe pene patta.

Kjerringar

og damer var

det fullt som gjekk og gløsa.

Somme kom frå «Hjemmets Vel»

og somme kom **tu fjøsa.**

Fagerfrøken-legg

og gammelgubbe-skjegg

dei blandast hop

med gutungkop

og fattigfolk og **snøsa.**

tine (oval eller rund treøskje
med hank på loket)

punsjbeget

selereim

frå fjøset.

raringar.

Stort det er

At folket ber

slik kjærleik til kulturen.

Gammel-Sur

og ditto Sjur

treng ikkje vera **sturen.**

Det lagast med ein sett,

og **Paris-måtan dett,**

når Ola-Maret Surndala

bles rennessans i luren.

trist

Det ordnar seg,

Parismoten fell

GRAVØL E MERRADALA

Dem **hilt** eit gravøl e Merradala,
ein gammal diktar **ha starva av**.
Å presten Pålson **va grei te tala**
om **nådegaváinn** Vårherre gav.
Ja, **somm' fekk mykkjy, å som fekk minder,**

men **eitt fekk aill, det koinn ingen hinder:**

den kalde grav.

Så **bar dem kistå på langslemeiainn,**
men det va lite med kransa på.
Men gravølshingsten **va kåt å kneggjainn,**
fær de va hingsten hass Holger Flå.
Å meiaiinn gneldra på håle isa,
der diktar'n **kjaur-heim** åt paradisa
på fattig strå.

Men da dem kom **austi** Kleivabrattå,
da sveiv'n sleiainn, å hingsten glatt,
å utfær bar det, å kista datt-tå,
å langt **ni ufså** fanst hingsten att.
Men **da va'n dau så ei sill e skåå.**

«**Skoill ailder sjitt**», sa'n Ola Krokå,
«**så hesta gratt.**»

Det vart slik gråt bortpå kjerkegarda
da bøgdadiktar'n **åt jor'n va sett.**
Eit tap **fær aill mått det sikkert varra,**
det **skjønna** presten så såre lett.
Å presten trøsta me desse orda
at slik **va lagna'n åt aill** på jorda
av Adams ætt.

haldt, i
hadde døydd.
var grei til å tale
nådegåvene
nokon fekk mykje, og
nokon fekk mindre
eitt fekk alle, det kunne
ingen hindra

bar dei kista på langsledemeiane

var kåt og kneggande
for det var hingsten hans
Og meiane gneldra på glatte isen,
køyrt heim til

aust i
glapp sleden og hesten med
utfør bar de t og kista falt av
nedi ufsa (bratt bergvegg)
da var han daud som ei sild
i sjekene
skulle aldri ha sett
så innmari gale/ille.

til jorda var satt.
for alle måtte det sikkert være,
skjønte

var lagnaden/skjebnen til alle

Da steig det **frammåt** ein gammal gubbe
å tørka **tårainn** å sa som så:

«Det e'kje rart om vi gret så **drubbe**,
fær likar hingst kainn vi ailder få.

Å jødde me hain va ferm kring leinna,

å finar forme kring aille einna
du skoill kje sjå.»

framåt

tårane

valdsamt

for betre hingst kan vi aldri få.

Å jøye meg, han var ferm rundt
lendene

og finare former rundt alle ender
du skulle ikkje sjå.

EIT RIM TIL MOR

Å, var det min einaste song her på jord,
og var det mitt siste og dyraste ord,
så skulle det vera til deg, du mi mor.

Om dagane sloknar, og åra dei skrid,
så blir du meg kjærar di lenger det lid.
Du veks i mitt minne, du hevjar min strid.

Eg tek dine tølør så varsamt i hand,
mitt auga vil doggast om eg er ein mann.
Med slikt har du streva det beste du vann.

Og no er du borte - og rokken din står,
og kvile du fekk frå dei fattige kår,
eg går her og minnest dei ofrande år.

Eg takkar med huva i hand ved di grav
for offer og kjærleik, for stønad og stav.
Gud signe deg, mor mi, for alt det du gav.

BREIMOSTJERNÅ

Det brinn ei stjern oppi svarte Sala,

ho står å lyse kvar **løssinatt**.

Å fålkje sjer' å frå bøgdadala,
når **vinterkvells-sno'n kjem ylainn att.**

Da stansa **innkvainn å står å glyne**

å glømme somti at det dæm sjer

e Breimobussin så sitt å syne

si fattistjern' oppi hauå her.

På rara runå han sitt å ressa

å ryt poin fella så mætt å go.

Den gubbin e ikkje mykkjy stressa,

han te de hæle me risero.

Å lampå lyse frå **kammersglasa**

åt Breimobussa frå år te år.

Det gnell på **vægå der ongdome rasa,**

å stjernå blenkje å tia går.

Men så **æn kvell** bli det haust å **hærje**

e stjernå slåkna å bussin bort'.

Da **ha'n** vel gått inni Svarrabærje

å levve viar på de'n he jort.

Lucianatt.

Og folket ser ho frå bygdedalen,

Vinterkvelds-snoen

kjem hylande igjen.

einkvan/nokon og står å glanar

og gløymer somme tider

at det de ser

er Breimotrollet* som sitt og viser

Si fattigstjerne oppi haugane her.

På rare runer han sit og rissar

og snorkar under fellen så

mett og god.

Den gubben er ikkje mykje stressa,

han tek det heile med stoisk ro.

kammersvinduet

vegen der ungdom raser

ein kveld, og vêrhardt

Er stjerna slokna og

*«bussin» borte.

har han

og lever vidare på det han har gjort.

*Breimotrollet/bussin: Hans Hyldbakk budde på Kleiva som ligg oppe på Breimoen, vi meiner han omtalar seg sjølv her.

SVARRABÆRJE

Da vi va **ong** å kåt
 å for **ekring** å herja,
 da **løyst vi mang ei gåt**
neoinne Svarrabærja.
 Vi ropa opp å **spor**
 om svar på mangt
 Å **allvæg** fikk vi svar
 slik så vi villa ha det
 Ja slik vi sa det.

Han Ola for å smatt
 på **lofta me na** Ane
 kvar **endast** helganatt.
 Det **va æn syndi** vane.
 Så ropa vi å **skræk**
 mot **bærja** da:
E'n Ola hæm e kvell,
heill e'n utpåskoja?
 E utpåskoja!

Da e va **trætti** år
e kom te stor bedaring,
fær enda va det vår
me perikom å paring.
 Så **spor e me te råss**
 å ropa opp:
 Høy. **Ska e jift me no**
hell ska e lætt de varra?
 Lætt de varra!

ung
 omkring
 løyste vi mang ei gåte
 ned under
 spurte

 alltid

loftet hos ho
 einaste
 var ein syndig
 skreik
 berget
 Er han Ola heime i kveld,
 eller er han ute på skogen?

eg var tretti
 eg kom til stor tvil
 for enda det var vår
 med perikum (plante) og paring
 spurte eg meg til råds

 Skal eg gifte meg no
 eller skal eg late det være?

Ja det **e gått** å ha
slekt visele orakel.
Fær væt du kva det sa?
E ropa på spetakkel
 mot **bærja no æn kvell**
 å **spor** om trøst:
E'n angermainn han Hans,
hell he'n det gått poinn fella?
 Gått poinn fella!!

E SLÅTTATÆJA

Du går så bratt **ette allmanvæja**,
 å fint bli **fare frå fotå din'**.
 Men vi ska møtast **e sommå tæja**,
 når **haustkveldsdåjja e skåra skin**.

Du trø e ståppå så **stronk å strakjinn**,
 å **stor e status**, så **stør kan bli**.
 Men **e trødd framme å klædd me nakjinn**

å **tedd med tuppåt e all mi ti**.

Men når vi kjem **innåt elvafara**
 å **kar'n me jåa he** kvesst si klo,
 så ska du sjå at på **kjerkjegara**
 der **sett dem såt' tå åss båe to**.

Å så **æn mårgå ska såtainn kastast**,
 da bli det spørsmål om vakkert ver.
Fær løinn skår lyt e sikker lastast.

Men får du høytørk **fær fager fer?**

er godt
 slikt viseleg
 For veit
 Eg
 mot berget no ein kveld
 spurte
 Er han ein angrande mann
 eller har han det godt under fellen?

I SLÅTTETEIGEN

etter allemannsvegen
 faret frå føtene dine.
 i same teigen,
 haustkveldsdoggen i *skåra skin.

Du trør i fotspora så rank og strak,
 og stor er status, som større kan bli.
 eg trådde ved sida av
 og kledde meg naken
 og oppførte meg toskete i all mi tid.

inn til elveleiet
 og karen med ljåen har
 kyrkjegarden
 setter dem såte av oss begge to.

ein morgon skal *såtene kastes

For lodden (ikkje reinskjært)
 skår må eg sikkert
 for fager ferd?

*I slåttarbeid med ljå som reiskap blir graset skjært. Om ljåen var av god kvalitet og slåttekaren gjorde god jobb resulterte det i god skår (– altså fint skjært) i motsetning til «lønn» eller urein skår. Graset blei så lagt til tørk utover marka og så samla til såter til natta eller før regnvêr (slik at graset ikkje skulle bli vått). Såtene blir så igjen kasta; spreidd utover marka for at graset skal fortsette å tørke og bli til høp.

P.S. Ein annan metode for å tørke gras er å hesje (der ein heng graset til tørk på streng festa i staur), men det er ikkje referert til i denne teksten.

DENNE DAGEN SOM ER DIN

Eg har site her så ofte i mi **ensemds** kongestol
og har sovna i ei **førseng** i mitt tronge kammershol.
Men i draumane eg drømte var det ofte himmel blå,
for der grodde det av voner over dagane dei grå.

einsemds
Skuv-seng

Har du kjent det, kjære granne, at du blir så lite tess,
når du **mæler** dine draumar mot ditt daglegdage stress?
Å da svir det jamt i sjela at vi strakk så lite til
imot alt det kravnadsstore som Vårherre veit og vil.

måler

Men vår trøyst ved kjerkegarden bør bli denne, kjære bror,
at vi gjorde det vi kunne imot gode moder jord.
Over evne skal Vårherre ikkje vente seg ein skatt,
men dei dagane vi **skofta** vil han kanskje krevje att.

skulka

Sjå kor sola renn i liene i reine morgongry!
Har du vakna slik ein morgon og sett verda ung og ny?
Da skal du, min venn, ha glede i at livet det skal gro,
sjøl om du må sløkkje lyset i di haustkvelds tomme **kro**.

krå

Det kan hende dei vil sette deg på stake og til stas,
for å minnast deg i skåren, der du fall som slåttagras.
Men kva lykke er vel dette mot å leva her og gå
i ei sommarmorgonsæle og få onnadagen sjå?

Det er godt med stein og blomar på ei velflidd pynta grav.
 Det er også godt med voner om ein himmel over hav.
 Men det beste det er livet når det glitreskjelv og skin
 skirt i slåttedogga denne dagen som er din.

Vårsøg 75 år

Sommerro sin hyllest til Hyldbakk og freden
 Hans Hyldbakk skreiv Vårsøg i 1945. Diktet uttrykker
 gleda over våren - og over frigjeringa som var i anmarsj.
 I anledning 75-årsjubileet inviterer vi til teaterkonsert
 og feiring av ein kjær diktar.

Henning Sommerro og eit handplukka ensemble med
 John Pål Inderberg, Sara Fellman og Julie Støp Husby
 tek deg med på ei musikalsk reise i Hyldbakk sin
 verden. Sommerro har laga nye versjonar av sine vakre
 melodiar, og med unike lydopptak og Kleiva-brev kan vi
 sjå på Hyldbakk sitt liv og tekster med eit nytt blikk.

Velkommen til ei feiring av Hyldbakk – og freden!

"...i år er trua og vona større og rikare enn nokon gong
 før, for no lovar våren meir enn på lenge, (...) det ser ut
 til at sommaren kjem med den freden i fanget, som vi
 har venta så sårt på. Alt tyder på at no kan det ikkje
 vera lenge att før krigen er slutt." Frå Vårbrev 1945,
 Hans Hyldbakk

Tekster

Hans Hyldbakk

Musikk

Henning Sommerro

Regi

**Kristian Lykkeslet
 Strømskag**

Tekstutvalg

Svein Sæter

Dramaturg

Julie Støp Husby

Medverkande

**Henning Sommerro,
 John Pål Inderberg,
 Sara Fellman,
 Julie Støp Husby**

TE
ATRE
TVÅRT

AS REGIONTEATRET I MØRE OG ROMSDAL www.teatretvart.no